

СЕКЦІЯ « ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ »

Підсекція педагогіки

УДК 373.5.02:811.112.2(477).../19

СТАНОВЛЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСАД НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ

Н. В. Бейліс

Вивчення іноземних мов у нашій країні свого часу визначалося соціально-економічним і політичним розвитком держави; зміни в методиці навчання іноземних мов відбувалися через загострення суперечностей між цільовими настановами, які висувалися державою і зумовлювалися потребами суспільства та результатами навчання. Попри зростання потреби в оволодінні іноземними мовами, організація освіти на цьому етапі розвитку суспільства не змогла її задовольнити. Такий стан справ маємо і нині.

На зміну латині в XX столітті прийшли англійська та німецька (які зайняли чільні позиції в дипломатичному, науковому і торговельному світі).

Методика навчання німецької мови пройшла великий і складний шлях свого розвитку, нагромадила багатий матеріал, що увійшов до скарбниці світової науки. Утім, незважаючи на тривалу історію розвитку методики навчання німецької мови і певні успіхи вітчизняної педагогіки, дискусії з низки основних її проблем тривають і досі.

Вважаємо за доцільне навести тут найістотніші з цих проблем: послідовність у навчанні видів мовленнєвої діяльності; усвідомлюваність у вивченні мовних явищ; місце рідної мови у процесі навчання; ставлення до читання і письма як до видів мовленнєвої діяльності; диференціація й індивідуалізація процесу навчання; контроль і оцінювання результатів мовленнєвої діяльності.

Особливий інтерес, на нашу думку, викликає період розвитку навчання німецької мови у вітчизняній педагогіці, починаючи з післявоєнних 50-х років. Вданий період вказано на низку причин незадовільного стану вивчення іноземних мов, зокрема, і німецької мови: недостатню кількість викладачів і низьку кваліфікацію вчителів, незабезпеченість шкіл підручниками і навчальними посібниками, відсутність кваліфікованого керівництва і контролю з боку органів народної освіти за викладанням цього предмета.

Наявність значних недоліків у системі викладання іноземних мов на початку досліджуваного періоду зазначали майже всі провідні радянські педагоги-лінгвісти. Серед таких недоліків слід зазначити насамперед низький рівень викладання німецької мови. Практичні навички володіння мовами учнів та випускників шкіл були досить незначними, вони обмежувалися знанням невеликої кількості німецьких слів та словосполучень, що ніяк не могло забезпечити здатність до іншомовного спілкування. По-друге, застаріла й недостатня матеріальна база, обмеженість наочних посібників та аудіо-візуальних засобів позбавляли можливостей оптимізації навчання німецької мови.

Аналіз показує, що вивчення німецької мови розглядалося передусім як уміння читати і перекладати німецькомовний текст. Усному мовленню і письму відводилася допоміжна роль. Заняття усним мовленням зводилися до оволодіння уміннями ставити запитання і відповідати на них.

Визнання цих недоліків викликало жваві дискусії в засобах масової інформації та науково-педагогічних закладах 50-х років, метою яких було визначення цілей навчання іноземних мов, а також пошук нових методик їх викладання на основі даних суміжних наук.

Для ліквідації зазначених недоліків були розроблені заходи організаційного характеру, серед яких запропоновано абсолютно нові для вітчизняної школи, зокрема встановлення офіційного співвідношення мов, що вивчалися у школах: 45 % шкіл — англійська мова, 25 % — німецька, 20 % – французька і 1 % – іспанська мова. Було збільшено також кількість годин для вивчення іноземних мов.

Методична концепція 70–80-х років ХХ ст. формувалася під впливом психологічної теорії діяльності та психолінгвістики – молодой наукової дисципліни, що утворилася на стику психології і лінгвістики. Методичні підходи формувалися під впливом психологічної теорії діяльності та психолінгвістики. Це означало перехід від оволодіння мовою як системою, що склалася раніше, до оволодіння мовленнєвою діяльністю в її основних видах – слухання, говоріння, читання, письмо і письмове мовлення.

Викладання іноземних мов у 80-х роках ХХ ст. було зосереджене на реалізації «Основних напрямків реформи загальноосвітньої і професійної школи» (1984 р.). У цьому документі підкреслювалася необхідність практичної спрямованості навчання іноземних мов, обґрунтовувалася доцільність застосування на заняттях сучасних засобів навчання і самостійної роботи учнів на уроках і в позаурочний час.

Підсумовуючи сказане, можна дійти висновку, що методисти домоглися значних успіхів у теоретичному обґрунтуванні практичного напрямку в навчанні німецької мови. Практика ж навчання свідчила про інше. Пріоритет усного мовлення над письмовим не відповідав психолінгвістичним можливостям: більшість учнів не засвоювала мову навіть на 50 %. Школярі зазнавали труднощів у сприйнятті й осмисленні інтуїтивно засвоєваних мовних явищ, у запам'ятовуванні великих обсягів мовної і мовленнєвої інформації без її запису і самостійного домашнього опрацювання, у читанні текстів з домашнього читання через незнання елементарних правил читання і невміння читати транскрипцію, у виконанні найпростіших вправ підручника через незнання граматичних основ німецької мови. Те, що вони намагалися говорити самостійно, рясніло фонетичними, лексичними і граматичними помилками. Випускники шкіл у кращому разі демонстрували вміння декламувати завчені тексти.

Для методики навчання іноземних мов 90-х років характерними є такі особливості: почалося поглиблене вивчення проблеми мовленнєвого спілкування і, як наслідок, дістало підтвердження положення про те, що підґрунтям навчання спілкування має бути спільна ігрова, продуктивна, пізнавальна діяльність учнів, їхня колективна предметно-орієнтована діяльність;

набув значного розвитку напрямок методичних досліджень, який орієнтує викладача на навчання міжкультурного спілкування і відображає інтерес до фактів культури, що вивчаються у процесі занять;

Таким чином, у сучасній методиці закріпилася тенденція до опису і самої комунікативної компетентності і її складових стосовно різних рівнів володіння мовою і різних сфер спілкування.

Розглядаючи останні досягнення у розвитку методики навчання німецькій мові, зазначимо, що його результати на порозі ХХІ ст. були викладені в ряді курсів та у приватних методиках, орієнтованих на викладання німецької мови.

Нині, як ніколи раніше, методика навчання німецької мови перебуває у скрутному становищі. Зростання потреби в оволодінні іноземними мовами значно перевищило вимоги, які ставляться до їх засвоєння у шкільних навчальних програмах, перевищило можливості її задоволення.

Нині потрібна така система навчання іноземних мов, яка – завдяки врахуванню універсальних психологічних закономірностей процесу засвоєння будь-якого навчального матеріалу й універсальних дидактичних законів організації будь-якого процесу навчання – була б прийнятною для більшості людей незалежно від їхнього віку і здібностей.